

CAMPI QUI PUGUI, QUE ARRIBEN ELS POETES

“POESIA REVOLUCIONARIA GUATEMALTECA”

«Vi sepultar a un niño muerto
en una caja de cartón.
(Esto es verdad, y no lo olvido).
Sobre la caja había un sello:
«General Electric Company-
Progress is our Best Product».

LUIS ALFREDO ARANGO

Després de la lectura del llibre *Poesía Revolucionaria Guatemalteca* (1) no podem dir com el geògraf Alexandre Humboldt: «Guatemala, el país de l'eterna primavera». Una vintena de poetes d'entre els qui destaquen Otto René Castillo (caigut en lluita contra la dictadura el 19-III-67), Julio Fausto Aguilera (amenaçat de mort per organitzacions com M.A.N.O., N.O.A. etc.), Miguel Angel Asturias (premi Lenin de la Pau), Mario Rene Matute (cec, amenaçat d'exili per la policia i de mort per les organitzacions para-policiaques d'extrema dreta), Roberto Paz (lluïtador l'any 49 per la defensa del govern d'Arévalo, perseguit, amenaçat...)... ens demostren com són carn de la carn del poble, no van per camins elitistes o selectes, marginats de l'acció política i social de canvi i de renovació, van, en nodrida manifestació, colze amb colze, tot dient: «Anem pàtria, a caminar, que t'acompanyo».

D'ençà el grup Saker-Ti el revifament d'una poesia social vinculada amb la tradició històrica, la problemàtica política, la combinació amb l'estètica, s'ha d'entendre com un intent de renovació col·lectiva, car amb aquest grup, en paraules dels fundadors, volien «formar una associació que responsabilités a la joventut en el plantejament dels problemes que acara l'home del nostre temps enfront a la crisi de la cultura».

Si normalment és aconsellable llegir alguna cosa a l'entorn del marc exterior d'on es publica la poesia, en el cas guatemaltec és del tot imprescindible per a copsar les relacions entre text publicat i ambient general i entre poeta i societat. En aquest el llibre d'Eduardo Galeano (*Guatemala, clave de Latioamérica*), explica força bé i sense mediatitzacions, el procés històric dels darrers anys (Arévalo, Arbenz, la C.I.A., la U.F.C. i Castillo Armas...). Qui no tingui temps o ganes de llegir aquest llibre o algun altre de similar, caldrà que recordi com (1969) el 2,2 % de la població controla el 70 % de la terra, 516 famílies dominen la vida econòmica; l'any 1967 el percentatge d'analfabets era del 80 %, la mortalitat infantil, el mateix 1967, era del 40 % i el 50 % d'aquesta xifra degut al sarampió... Arriben a tals extrems les condicions de misèria i dissort d'aquest poble, que el Departament de Salut dels EE. UU. (NICHD) va fer l'experiència d'analitzar l'estat mental de dues comunitats d'aquest país, donant a una d'elles un «suplement alimentici» i deixant a l'altra en els seus propis mitjans.

El llibre està dividit en tres parts. En la primera hi ha una introducció, una nota històrica i una explicació del grup Saker-Ti. En la segona, l'antologia de poemes pròpiament dita, s'han fet unes divisions: poetes anteriors a l'època revolucionària encetada l'any 44, poetes del grup Saker-Ti, en les dues onades respectives, i els poetes independents. La tercera part consta de les dades biogràfiques dels poetes i d'un petit vocabulari de la zona.

De la primera part de poemes cal anotar, entre altres, el *Sonsonete del inerm* on Enrique Juárez plasma «l'era del moresc sota el plom» en un to entre romàntic i sensibler, però acostat a la realitat vulgar i quotidiana:

«Es la era de siempre y sin salida
a un campo de gloria,
la hora del inerm ante la infamia.
Es la hora del inerm ante la infamia.
Es la era del jet (y seguimos descalzos),
la hora de adueñarse las vergüenzas
sin color ni dueño,
a las que otros ponen alas de olvido».

Miguel Angel Asturias està molt ben representat amb uns poemes molt senzills i simples. Dels quatre repro-

duïts en aquest llibre d'edicions ZYX-ZERO de Madrid, caldria reproduir el popular «Credo» del qual només donarem un petit fragment per raons d'espai:

«Creo en la Libertad, Madre de América,
creadora de mares dulces en la tierra,
y en Bolívar, su hijo, Señor Nuestro,
que nació en Venezuela, padeció
bajo el poder español, fue combatido,
(...)»

(...) proclamamos
guerra a muerte y sin perdón a los tiranos;
creemos en la resurrección de los héroes
y en la vida perdurable de los que como Tú,
Libertador, no mueren, cierran los ojos y se que-
[dan velando».

La constància, la lluita que segueix, la repressió que s'aboca, serpent de mil colors, envers els combatents fa dir a Otto Raúl González: «Dadle / dadle mil / dadle mil golpes / dadle mil golpes al diamante. / Siempre / siempre seguirá / siempre seguirá siendo / siempre seguirá siendo diamante». Alhora compara el poble amb el diamant, l'aire, la llum, i clou el poema amb «Porque el pueblo es como la luz».

Dins la primera onada del grup Saker-Ti hi ha uns poemes molt fluïxets, poèticament, però de força valor simbòlic, de Melvin René Barahona titulats «Las guitarras del exilio». Arribem a la segona onada d'aquest grup i abastem el plat fort del llibre amb Otto René Castillo del qual es copien nou poemes del llibre «Vámonos, Patria, a caminar». Ens és una mica difícil seleccionar algun poema d'aquests nou, car tots ells tenen la mateixa preocupació envers la sensibilització i la conscienciació dels lectors, llenguatge bàsic, oblit de forma mètrica, però el comú dominador d'això que ja hem enunciat anteriorment: poemes al servei del poble.

«Suceden cosas / tan extrañas / en mi pequeño país, / que si de verdad / hubiera cristianos / creerían, / sin duda, / en la muerte / auténtica de Dios. / Un hombre, por ejemplo / es empujado / por lo gigante / de su hambre / y roba / porque tiene / que robar. / Se le condena / luego / a veinte años / de cárcel. / Pensad / un momento lo que cuesta / saciarse el hambre: / veinte años / encerrado / en 4 x 4 de metro! / Pero / los accionistas / principales / de los bancos / que perpetran / negocios / y cosechan aplausos / andan tranquilamente / por las calles. / Pensad / otro momento: / ¿De dónde / sale tanta riqueza? / ¿La han hecho / ellos, / quizá, / con el sudor / de su frente / y los callos / de sus manos? / Responded vosotros / la pregunta / .

I continua el poema...

Un planteig punyent de la qüestió com a repulsió de la bona digestió dels fecunds goluts de l'economia nacional guatemalteca. Altres títols ja són simptomàtics d'aquesta actitud: «Informe de una justicia; El hambre; Obreros del algodón; Frente al balance, mañana; Madre dolorosa; Vámonos, Patria, a caminar; Libertad».

Tanquem la nostra nota d'avui amb la crítica que el mateix Otto René Castillo fa als intel·lectuals apolítics, poema que, d'altra banda, ens recorda conegudes composicions de B. Brecht:

«Intelectuales apolíticos
de mi dulce país,
no podréis responder nada.
Os devorará un buitre de silencio
las entrañas.
Os roerá el alma
vuestra propia miseria,
y callaréis,
avergonzados de vosotros».

JOSEP M. FIGUERES

Poesía Revolucionaria Guatemalteca. ZYX-ZERO. Madrid, 1969. 173 pàgs. 50 ptes. Sel. Not. i Introd. de M. Ll. Rodríguez.